

УДК- 330.4.336

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Г. Левицька

Львівський національний університет імені Івана Франка
79008, м. Львів, проспект Свободи, 18
E-mail: kiber@franko.lviv.ua

В статті обґрунтовується на теоретико – методологічному рівні концепція фінансового менеджменту підприємницької діяльності, яка представлена у взаємозв'язку з фінансовою політикою підприємства.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, аналіз, фінансова безпека, фінансовий стан.

На основі аналізу об'єкту дослідження і сучасного стану вирішення задач фінансового менеджменту підприємств, узагальнення та систематизації наукових і практичних публікацій з управління економіко – виробничими системами, досвід з створення інструментарію оптимізації фінансового менеджменту підприємств та його реалізації за допомогою сучасних інформаційних технологій можна зробити такі висновки:

1. Сьогодні фінансово – економічна ситуація в Україні є складною, суперечливою і неоднозначною. Підприємництво в Україні пройшло тривалу еволюцію, в якій виділяють декілька періодів розвитку економіки. Проаналізувавши ситуацію в економіці можна стверджувати, що методологічне і теоретичне обґрунтування стратегії і тактики розвитку підприємництва в Україні передбачає: застосування нових підходів та методів до аналізу та прогнозування розвитку сектора економіки; проведення комплексу наукових досліджень пов'язаних з проблемами розвитку підприємництва, зокрема малого і середнього; вивчення світового та вітчизняного досвіду щодо формування державної політики сприяння розвитку підприємництва.

Формування ринкового механізму в економіці України є складним динамічним процесом, розвиток якого пов'язаний з подоланням труднощів у становленні підприємницької діяльності в усіх сферах економіки. Зростання підприємницької діяльності, залежить від реформування економіки, ставить особливі вимоги до управління фінансами підприємницьких структур. Високий рівень невизначеності зовнішнього середовища, що впливає на збільшення ризиків і втрат при прийнятті фінансових рішень, спричиняє кризовий фінансовий стан багатьох підприємств. Без надійного управління фінансами неможливо об'єктивно оцінювати результати виробничої діяльності, розробляти ефективну фінансову політику, спрямовану на розвиток підприємства. В ринкових умовах фінансове планування як управлінська функція є одним з найважливіших завдань фінансового менеджменту підприємства. Постійно відчують потребу в надійній управлінській методиці як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді виробники продукції, комерційні структури, фінансові установи, органи влади. Таку потребу спричиняють постійні зміни на ринку, велика кількість чинників, що впливають на фінансові ресурси, значна невизначеність цих чинників, відсутність однозначних аналітичних залежностей між параметрами та характеристиками у фінансовому менеджменті. Все це є причиною значної складності задач, пов'язаних з прогнозуванням фінансового менеджменту підприємницької діяльності.

Наявність зазначених проблем свідчить про необхідність розроблення і застосування принципово нових підходів до фінансового менеджменту в умовах певної невизначеності і ризиків, властивих ринковій економіці. Для забезпечення ефективного управління фінансами підприємств актуальним стає створення адаптивної системи фінансового планування, що має бути гнучкою стосовно умов реалізації фінансових планів і методів її практичного використання, ґрунтуючись на прогресивних інформаційних технологіях.

Серед багатьох чинників соціально – економічного прогресу у більшості країн світу, в тому числі в Україні, важливу роль в сучасних умовах відіграють підприємництво та суб'єкти, що його здійснюють. З'ясування економічного змісту підприємництва передбачає подальше розкриття основних передумов його розвитку. Такою передумовою є перш за все економічна демократія та економічна свобода. Економічна демократія проявляється через такі форми, як участь працівників у процесі створення матеріальних благ; контроль за якістю товарів і послуг; участь у розподілі економічних благ; економічна свобода виробників і споживачів; участь в процесі інвестування, у виробленні економічної політики держави, у контролі за формуванням і використанням доходів бюджету.

Основними економічними суб'єктами може бути будь - хто - починаючи від домашніх господарств і закінчуючи державою. Власне, свобода таких економічних суб'єктів і є економічною свободою. Мається на увазі свобода економічного вибору, тобто це означає самостійність у прийнятті рішень щодо привласнення різних об'єктів власності, доступу до різних видів і способів економічної діяльності. Економічна свобода обмежується нормами чинного законодавства, тобто суб'єкти господарювання повинні враховувати інтереси інших суб'єктів та поєднуватись з економічною відповідальністю. Таке врахування інтересів здійснюється через прийняття взаємовигідних рішень, дотриманням взаємних зобов'язань. Оскільки є багато типів і форм власності то свобода підприємців реалізується у виборі різних організаційно – правових форм господарювання.

Підприємницька діяльність в країні повинна базуватись на відповідних умовах і принципах. Щоб підприємницька діяльність була ефективною необхідно дотримуватися цілого комплексу умов у сферах економіки, права, політики та інших.

В економічній сфері це мають бути:

- наявність різних типів і форм власності, котрі визначені чинним законодавством;
- розвинута інфраструктура підтримки підприємництва;
- державне регулювання економіки;
- стабільна економічна політика держави, в тому числі політика підтримки малого

бізнесу;

- досконала зовнішньоекономічна політика та захист вітчизняного товаровиробника.

Крім економічної сфери необхідним є виконання таких умов:

- стабільна політична ситуація;
- належний рівень культури підприємництва;
- пільгове податкове законодавство;
- скорочення форм звітності;
- стабільна законодавча база щодо підприємництва;
- розвинуте антимонопольне законодавство та механізми його реалізації;
- система захисту інтелектуальної власності та інші.

На основі наведених умов можна виділити принципи діяльності підприємницьких структур. В Україні такі принципи базуються на основі Закону України „Про підприємництво”.

Таким чином підприємництво в Україні здійснюється на таких принципах:

1. Вільний вибір видів діяльності;
2. Залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
3. Самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів виробленої продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;
4. Вільний найм працівників;
5. Залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;
6. Вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;

7. Самостійне здійснення підприємцем - юридичною особою зовнішньо-економічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд [58].

Підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких органі-заційних формах на вибір підприємця. Порядок створення, діяльності, реорганізації та ліквідації окремих організаційних форм підприємництва визначається відповідними законодавчими актами України [5].

Таким чином, можна стверджувати, що підприємництво завжди розвивається у певному соціально – економічному та історичному середовищі. На основі вищенаведеного можна виділити чотири групи передумов розвитку підприємництва в Україні. До першої групи належать правові передумови, які ґрунтуються на законодавстві країни. Друга група – економічні передумови підприємництва, суть яких полягає у тому, що в суспільстві мають функціонувати багатосуб'єктні власники. Це дає можливість підприємницьким структурам самостійно приймати рішення про використання майна, продукції, прибутків тощо.

У зв'язку з цим через створення економічних передумов у нашій країні відбувається демонополізація господарської діяльності, приватизація власності. Третя група – політичні передумови. Їх суть в тому, щоб створити сприятливі для підприємництва політичні умови. Це можливе на основі розробки і здійснення стабільної політики в країні.

Держава захищає всі види підприємницької діяльності через створення сприятливого клімату завдяки відповідній податковій, кредитній, митній політиці тощо. Четвертою групою є психологічні передумови. Їх суть полягає у позитивній суспільній думці стосовно підприємницької діяльності. Відповідно в цій групі існує багато проблем, тому що життя кількох поколінь проходило в умовах, які створювали негативне ставлення до підприємництва. Важливими складовими успішної підприємницької діяльності є її психологія, етика і культура. Ця культура притаманна системі соціальних норм, знань, морально – етичним нормам діяльності, поведінці, вмінню володіти собою.

Підприємницька діяльність є дуже різноманітною і залежить вона від об'єкту застосування капіталу і отримання конкретних результатів. Всі численні прояви підприємницької діяльності можна поділити на кілька видів підприємництва. До першого виду можна віднести так зване виробниче підприємництво, яке забезпечує процес виробництва товарів, надання послуг, виконання робіт для їх реалізації потенційним споживачам. Виробниче підприємництво функціонує в сфері матеріального виробництва, тому воно класифікується в залежності від галузі діяльності - промислове, будівельне, сільськогосподарське, транспортне, заготівельне тощо. Даний вид підприємництва є найбільш складним та суспільно необхідним. Тому частка виробничого підприємництва по відношенню до інших видів в умовах перехідної економіки є найменшою. Виробниче підприємництво тісно пов'язане із сферою обігу. Таким чином товари і послуги, що виробляються, необхідно продавати або обмінювати на інші товари. Здійснення виробничого підприємництва потребує здобуття підприємцем цілої низки факторів виробництва, головним з яких є основні засоби, оборотні кошти, покупці товару, робоча сила тощо. Другим видом підприємництва є так зване комерційне, або ж торгове підприємництво. Особливістю цього виду є те, що його суттю є товарно – грошові і торгівельно – обмінні операції. Суб'єктами комерційного підприємництва є торгівельні фірми, котрі реалізують засоби виробництва і предмети споживання. Торгівельні операції реалізуються через купівлю – продаж товарів і послуг.

Комерційне підприємництво вимагає пошуку, закупівлі товару, забезпечення зберігання, транспортування, доставки за місцем призначення. Крім цього торгівля вимагає і документального оформлення торгівельних угод. Суб'єкти комерційного підприємництва, а саме магазини, речові і продовольчі ринки, виставки – продажі, торгові доми, ярмарки, торгові бази, аукціони, біржі та інші заклади торгівлі в сучасних умовах господарювання не в змозі розв'язати всі питання обігу власними зусиллями. Тому на допомогу їм приходять посередницькі структури. Отже можна сказати, що паралельно до комерційного

підприємництва існує посередницька підприємницька діяльність. Представниками посередницьких структур є установи, організації та окремі особи, які не виробляють і не продають, а виступають в ролі посередників між виробниками і споживачами. Посередники можуть здійснювати підприємницьку діяльність самостійно, або ж виступати від імені виробника чи споживача. Посередницькі організації можуть здійснювати не лише посередницькі (брокерські) операції, а й торгувати на власний розсуд. Отже, між посередниками і виробниками благ виникають відносини, метою яких є розв'язання спільних завдань. Це договірні, або ж партнерські відносини, які дозволяють обом сторонам отримати очікуваний результат за рахунок обміну наслідками своєї діяльності. Третім видом підприємницької діяльності є фінансово – кредитне підприємництво. Це специфічна галузь підприємницької діяльності, особливістю якої є купівля – продаж такого товару, як валюта, гроші, цінні папери тощо. Суть фінансово – кредитного підприємництва полягає в тому, що підприємець спочатку купує цей специфічний товар за певною ціною, а потім продає цей товар покупцям за іншою, вищою від ціни придбання. В результаті таких операцій утворюється підприємницький прибуток. Цей вид підприємництва є найскладнішим серед всіх інших видів, тому що він потребує вміння об'єктивно аналізувати ситуацію, враховувати можливі зміни, ризики, вплив зовнішніх і внутрішніх факторів ринку та приймати оптимальні управлінські рішення.

В Україні, в час становлення ринкових умов господарювання, фінансово – кредитне підприємництво є найскладнішим видом підприємницької діяльності і перебуває на початковій стадії розвитку. Широке розповсюдження операцій купівлі – продажу цінних паперів, розвиток кредитних відносин, розширення операцій з валютною масою, формування системи різноманітних комерційних банків дає можливість стверджувати, що в Україні зростає активність фінансово – кредитного підприємництва. Це галузь, яка за вмiлого використання знань, вминь і досвiду пiдприємцiв, здатна приносити високi доходи.

В умовах перехідної економіки в нашій державі з'являються різні підприємницькі структури, властиві ринковій економіці. Їх можна розглядати з різних позицій, а саме за формою власності та організації, за масштабами виробництва, рівнем спеціалізації, розміром і кількістю персоналу, сферою діяльності. Інакше кажучи, сутність і функції підприємства є основною ланкою організації підприємницької діяльності. Першою ознакою будь – якого підприємства є його самостійність. Підприємство може бути приватним, колективним чи державним, воно може бути організоване на одноосібному володінні, партнерстві, корпорація, змішана корпорація чи бюджетне підприємство – та воно повинно мати свою назву, самостійний баланс, рахунок в банку і інші ознаки самостійності. Будь – яке підприємство повинно виконувати свої функції в економіці, метою якої є створення товарів і послуг для задоволення потреб населення причому з найменшими витратами на виробництво і реалізацію продукції та послуг. Отже, функцією підприємства є створення максимальної кількості товарів чи послуг для задоволення потреб суспільства з найменшими витратами. Для того, щоб будь – яке підприємство могло реалізувати свою основну функцію, йому потрібно виконувати ще й такі взаємопов'язані з основною функції:

- економічні функції, які передбачають управління виробництвом і збутом товарів, раціональну організацію праці робітників, укладання контрактів, розподіл валового прибутку, розрахунок ефективності діяльності, ціноутворення і маркетингові дослідження;
- виробничо – технологічні функції, вони базуються на забезпеченні процесу виробництва, необхідних засобів, впровадження нових технологій та інше;
- соціальні функції, а саме поліпшення умов праці та створення умов відпочинку працівників, надання допомоги та пільг, благодійна діяльність та інше.

Крім цього, може бути зовнішньоекономічна функція, якщо підприємство є спільним, або ж бере участь у купівлі – продажу товарів, робіт, послуг.

Отже, підприємство – це самостійний господарюючий суб'єкт, який має права юридичної особи та здійснює виробничу, науково – дослідницьку та комерційну діяльність з

метою отримання прибутку. Воно може здійснювати будь – які види господарської діяльності не заборонені чинним законодавством України [62].

Незалежно від виду підприємства підприємці можуть по – різному управляють і організують свою справу. Інакше кажучи, будь – яка діяльність господарюючого суб'єкта повинна відбуватись в певних організаційних формах. Вибір форми організації підприємницької структури залежить від багатьох чинників. Основними такими об'єктивними умовами є сфера діяльності конкретно взятого підприємства, наявність грошових коштів, а також особисті погляди на підприємницький об'єкт, яким може бути фірма (підприємство, організація, установа) або компанія (асоціації підприємств).

Сьогодні фінансово – економічна ситуація в Україні є складною, суперечливою і неоднозначною. Підприємництво в Україні пройшло тривалу еволюцію, в якій виділяють декілька періодів розвитку економіки. Проаналізувавши ситуацію в економіці можна стверджувати, що методологічне і теоретичне обґрунтування стратегії і тактики розвитку підприємництва в Україні передбачає:

- застосування нових підходів та методів до аналізу та прогнозування розвитку сектора економіки;
- проведення комплексу наукових досліджень пов'язаних з проблемами розвитку підприємництва, зокрема малого і середнього;
- вивчення світового та вітчизняного досвіду щодо формування державної політики сприяння розвитку підприємництва.

Будь – який підприємець розпочинає свою роботу зі збору потрібної інформації. Він мусить знати, яку інформацію можна отримати вільно, яку купити, а яка просто недоступна.

В умовах ринкових відносин стали актуальними комерційні таємниці у фірм, які оберігають і захищають.

Більшість підприємців у своїй роботі керуються переконанням, що в умовах нестабільної економіки мусить бути стабільним довір'я. Цей принцип є одним з основних серед елементів ділового партнерства.

І нарешті, економічну безпеку підприємства можна визначити як певний стан її виробничо – організаційних зв'язків, матеріальних, фінансових та інтелектуальних ресурсів, за якого гарантується стабільність функціонування, фінансово – комерційний успіх, належний науково – технічний і соціальний розвиток. Суттю економічної безпеки підприємства є її здатність протистояти дестабілізуючим факторам, які порушують її виробничу, науково – технічну та іншу діяльність, адекватно реагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища.

-
1. Єпіфанов А.О., Сало І.В., Д'яконов І.І. Бюджет і фінансова політика України. –К., 1997.- 245 с.
 2. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 4 –те вид., випр. і доп. – Київ, Львів, 2002. – 566с.
 3. Вовк В.М., Левицька Г.І. Математичне моделювання в управлінні фінансовою діяльністю підприємства //Фінанси України .- 2000.-№1, с.88-92.
 4. Вовк В.М., Левицька Г.І. Оптимізація використання фінансових ресурсів підприємства // Матеріали Першої Всеукраїнської економічної конференції .- Львів, 1998 .- с.95-97.
 5. ЗУ “Про підприємництво”. /Діло.- 1998, №8(604).-с.20 ст.5-6.»

G. Levytska

Ivan Franko National University of L'viv

Necessity to take into account researched on the theoretical, methodological and instrumentatiwe level is described a conception of financial management of business activity, which is shocon in connection with financial polisy of an enterprise.

Key words: financial management, analysis, financial safety, financial position.